

- проведення податкової реформи в напрямку зниження податкового тягара, що стане важливим чинником відродження економічного розвитку;
- стимулювання розвитку вітчизняного товаровиробника та, з цією метою, створення інституціональних гарантій використання вітчизняних і закордонних інвестицій.

Список літератури:

1. Павловський М. Шлях України. Шлях вліво, шлях вправо - хибний шлях... К., 1996.
2. Економічний бюлетень. Україна в числах. Звіт за 9 місяців 1996 р. №21, 1996.
3. Закон України "Про режим іноземного інвестування"// Відомості Верховної Ради. 1996. №19, ст.80.
4. Закон України "Про Державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україні"// Відомості Верховної Ради. 1994. №6, ст.28.
5. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств"// Відомості Верховної Ради. 1995. №4, ст.28.
6. Закон України "Про промислово-фінансові групи в Україні"// Відомості Верховної Ради. 1996. №23, ст.88.
6. Закон України "Про підприємництво"// Відомості Верховної Ради. 1991. №14, ст.168; Зміни і доповнення: №48, ст.654. 1992; №51, ст.68. 1992; №3, ст.13. 1994; №28, ст.234. 1994; №33, ст.301. 1994; №49, ст.433. 1994; №30, ст.232. 1995; №2, ст.4. 1996.
8. Митний кодекс України // Відомості Верховної Ради. 1992. №16, ст.204.
9. Декрет Кабінету Міністрів України "Про Єдиний митний тариф України"// Відомості Верховної Ради. 1993. №12, ст.107; 1993. №28, ст.301; 1993. №20, ст.117.
10. Декрет Кабінету Міністрів "Про державне мито"// Відомості Верховної Ради. 1993. №13, ст.113.
11. Декрет Кабінету Міністрів "Про оподаткування бартерних (товарообмінних) операцій в галузі зовнішньоекономічної діяльності"// Відомості Верховної Ради. 1993. №5, ст.33.
12. Постанова Кабінету Міністрів України "Про ціноутворення в умовах реформування економіки"// Відомості Верховної Ради. 1994. № 47, ст. 426.
13. Опришко В.Ф. Міжнародне економічне право. К., 1995.
14. Михайлов В. Внешняя торговля Украины: тенденции, оценки // Финансовая Украина. 25 июня 1996 р.

Надійшла до редколегії 14.10.96

*К.Я.Петрова, канд. екон. наук,
Л.В.Нечипорук, канд. екон. наук*

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ІНВЕСТОРА В ПРОЦЕСІ ПРИВАТИЗАЦІЇ

Стратегічним напрямком трансформації економіки України стає удосконалення її соціально-економічної структури, основу якої складають форми власності на засоби виробництва. Реформування відносин власності, яке здійснюється переважно шляхом приватизації державних

підприємств, є важливою умовою підвищення ефективності виробництва і створення конкурентного середовища ринкового господарювання.

На кінець 1996 р. приватизовано 46700 підприємств. План по малій приватизації виконано [1, с.5].

Приватизація повинна сприяти структурним перетворенням у економіці і визначенню ефективного власника та потенційного інвестора, який фінансує розвиток підприємств. Приватизація обумовила існування різних типів інвесторів: індивідуальних (власники приватизаційних паперів) та інституціональних (інвестиційні компанії і фонди, довірчі товариства).

Першими взяли участь у приватизаційних процесах довірчі товариства, і на сьогодні їх понад 350. Щодо інвестиційних фондів, то на ринку приватизаційних паперів вони з'явилися пізніше, і зараз їх діє 250.

За даними Фонду державного майна України інвестиційними фондами та компаніями акумульовано протягом 1995 р. більше 3485 тис. приватизаційних майнових сертифікатів, із них в об'єкти приватизації вкладено 978 тис.

Проведення сертифікатної приватизації призвело до того, що власність розподілена на велику кількість приватизаційних паперів (52 млн. майнових сертифікатів, 32 млн. житлових чеків, 250 млн. компенсаційних сертифікатів) [2, с. 299-300] - це говорить про відсутність у приватизованих підприємств ефективного власника та інвестора.

Для здійснення умов його формування необхідно вирішити цілу низку невідкладних завдань: закінчити сертифікатну приватизацію; розробити механізм післясертифікатної приватизації; створити всі необхідні умови для розвитку ринку цінних паперів; гарантувати захист майнових прав громадян, котрі взяли участь у приватизації; забезпечити підвищення зацікавленості вітчизняних та іноземних інвесторів до участі у приватизаційних процесах.

Гостро стоїть питання про прискорення сертифікатної приватизації, реальні інвестиції підприємства зможуть отримати тільки через повторну емісію акцій і продаж їх за гроші. Як відомо, вдруге емісія можлива лише після закінчення сертифікатної приватизації. Зараз на умовах інвестиційного конкурсу здійснюється продаж акцій приватизованих підприємств за гроші. Перші торги на Українській фондовій біржі відбулися 7 червня 1995 року, але підприємства не отримали кошти, які було виручено від реалізації акцій, отже втратили інвестиційні надходження. Перешкодити такому розвитку подій зможе створення системи депози-

таріїв та реєстраторів юридично незалежних від емітентів. Передбачається активне консультативне забезпечення цього процесу з боку Агентства міжнародного розвитку США, ЄС.

Беручи участь у приватизації, фізичні та юридичні особи мають врахувати низку інвестиційних параметрів, котрим повинні відповідати придбані ними акції.

1. Сукупна прибутковість акцій приватизованих підприємств (отримання прибутку не тільки в формі дивідентів, але і у вигляді курсової різниці, отриманої від продажу акцій на ринку за більш високою ціною).

2. Безпека вкладів у цінні папери. Показник надійності акцій - чиста заборгованість на акціонерний капітал, яка визначається співвідношенням кредиторської та дебіторської заборгованості до статутного фонду акціонерного товариства. Чим більша чиста заборгованість, тим менше надій на те, що ці акції будуть придбані.

3. Ліквідність акцій, яка дозволяє в будь-який час вільно та без збитків обміняти їх на гроші.

4. Реальна можливість для власника акцій брати участь в управлінні підприємством.

Усунути негативні наслідки сертифікатної приватизації можна шляхом формування приватних акціонерно-промислових груп, широкого залучення позабюджетних інвестицій. У зв'язку з цим цікаво проаналізувати досвід Великобританії. Приватизація, яка запроваджувалася в цій державі у 80-х рр., характеризувалася перепродажем акцій приватних осіб власникам значного капіталу, внаслідок чого загальна кількість держателів акцій скоротилася до 42% [3, с. 92]. Таким чином, був створений ґрунт для наступних інвестиційних маневрів та передумови для значних вкладень.

У таких умовах потреба у посиленні інвестиційної активності виходить на перший план. Проблема ускладнюється тим, що інвестиційний процес в Україні переживає глибоку кризу, яка перевершує за інтенсивністю спад промислового виробництва та кризу неплатежів. Ситуація така, що економіка може опинитися на порозі деіндустріалізації, і як наслідок - загубити такі ключові галузі сучасної промисловості, як електроніка, сільськогосподарське машинобудування та ін.

Скорочення обсягу інвестицій у промисловість визначається рядом чинників: невпинним зниженням обсягів внутрішніх накопичень внаслідок падіння національного виробництва; слабкістю матеріальної бази, що пояснюється порушенням господарських зв'язків, які існували раніше

у СРСР та РЕВ; обмеженістю попиту на внутрішньому ринку на кінцеву продукцію машинобудування та легкої промисловості; мізерністю фінансових ресурсів, в тому числі через відхід держави від інвестиційної сфери; дороговизною кредитів; покладанням необґрунтованих надій на іноземних інвеститорів.

Невирішеність проблем в інвестиційній сфері може негативно вплинути на намічені в українській економіці стабілізаційні процеси як у коротко та середньотерміновому періоді, так і в більш віддаленій перспективі. Пояснюється це тим, що скорочення інвестицій справляє негативний вплив на стан виробничого потенціалу держави, бо в умовах низького рівня оновлення основних фондів наростає процес їх зношення та старіння. Якщо не змінити ситуацію, то може статися фізичне знищення виробничого потенціалу.

Якісні зміни ситуації, що склалася в економіці України, можливі у процесі структурної перебудови, яка повинна здійснюватися поетапно. Правомірно виділити три етапи: закриття нерентабельних виробництв; пріоритетний розвиток тих сфер господарської діяльності, котрі мають більш короткий термін обороту капіталу, що створить матеріальну базу для інвестиційної діяльності; переорієнтація з виробництва традиційної продукції на випуск високотехнологічних виробів, що і змінить виробничу структуру економіки.

Незважаючи на те, що протягом 1995 р. (за даними Фонду державного майна) у спільні підприємства надійшло майже 16 млн. доларів США, а в 1996 р. очікується надходження інвестицій на загальну суму понад 50 млн. доларів, ставку потрібно робити не на зовнішнього, а на внутрішнього інвестора, котрий буде визначений під час приватизації. При розробці державної політики слід проаналізувати нездорову ситуацію, що склалася в економіці України, коли норма прибутку в сфері торгового та банківського обороту вища, ніж в сфері виробництва, в тому числі товарів народного споживання. Якщо якісно не змінити податкову та фінансово-кредитну політику, то і інвестиційна політика не принесе позитивних результатів.

В Україні вже з'явився певний прошарок власників засобів виробництва, але його зміцненню перешкоджає відсутність необхідної правової, економічної, соціально-політичної бази існування власників - господарів та найманих працівників.

Приватизація має можливість утвердити гарантовану рівноправність всіх форм власності, розвиток конкуренції, формування реальних госпо-

дарів, здійснення ефективної підприємницької діяльності. Світовий досвід з приватизації показав, що вона не може принести швидкої віддачі. На перших порах приватизованим підприємствам потрібно надавати підтримку, особливо - інвестиційну, через кредитні ресурси, іноземні інвестиції, позабюджетні кошти тощо.

Пріоритетними напрямками інвестування для України, на наш погляд, мають стати наступні.

Залучення ефективних інвестицій, завдяки яким економіка України відчула б реальні результати, що стабілізували б її стан та сприяли піднесенню. Фінансування підприємств - банкрутів тільки з метою підтримки їх ще на деякий час неприпустимо, оскільки структурні перетворення економіки гальмують об'єктивно необхідні процеси реконструкції та реорганізації народного господарства на принципово новій основі. Аналіз фактичного матеріалу показує, що збитковим є кожне п'яте підприємство в Україні [4, с. 7].

Вирішення проблеми енергозалежності, що можливо при інвестуванні в розробку та використання енергозберігаючих технологій. Енергетична залежність України обумовлена однобоким розвитком структури економіки, екстенсивним використанням сировинних ресурсів, що призвело до швидкого виснаження їх родовищ. У результаті цього на 1996 р. ресурси нафти в Україні налічують всього 32-35 млн. т, її імпорт із Росії складає 60 млрд. куб. м, Туркестану - 20 млрд. куб. м плюс 9 млрд. куб. м, які отримуються комерційними каналами [5, с.13].

Така ситуація в енергетичному комплексі України, що ускладнюються структурно-технологічною незбалансованістю економіки, призводить до скорочення виробництва продукції чорної та кольорової металургії, хімічної та нафтохімічної галузі. А внаслідок цього спостерігається вимушений спад виробництва у лісовій, деревообробній, целюлозно-паперовій промисловості та виробництві будівельних матеріалів.

Безперечно, що проблему енергозабезпечення слід вирішувати не шляхом збільшення закупок енергоносіїв за кордоном, а шляхом переходу від ресурсозатратної до ресурсозберігаючої технології. Доказом цього висновку можуть служити розрахунки Європейської енергетичної комісії, які показують, що при раціональному використанні енергоресурсів Україна має можливість у 2 рази збільшити ВВП, при цьому витрати на нафту і газ зменшаться у 3-4 рази [6, с.45].

Обираючи напрямок інвестування в умовах НТП, слід надавати перевагу науці та науково-технічним розробкам. Без цього Україна не змо-

же перебороти відставання від індустріально розвинених країн за рівнем продуктивності праці, а, отже, і за рівнем життя населення. Для вирішення цієї проблеми розроблена Національна комплексна програма розвитку інтелектуальної власності, відповідно до якої необхідно збільшити в 25-30 разів кількість патентів у розрахунку на 100 наукових працівників, в 10-12 разів - обсяги продажу ліцензій, в 6-7 разів - обсяги експорту наукомісткої продукції, що буде можливим, якщо підвищити в 5-12 разів рівень забезпечення працівників науково-технічною і патентною інформацією, в 100-120 разів збільшити технічну озброєність наукових працівників. Ця програма не буде реалізована, якщо її не забезпечити інвестиціями.

Наступним, але не менш важливим у порівнянні з трьома попередніми напрямками є інвестиції у формування трудових ресурсів, адекватних періоду трансформування економіки.

Для України залишається актуальною проблема розв'язання протиріччя між формальною та реальною освітою, вирішення якої може наблизити якість робочої сили до потреб ринку, обумовлених підвищенням ролі науки, наукових знань, кваліфікації кадрів. Це, в свою чергу, може протистояти руйнуванню науково-технічного та інтелектуального потенціалу нашого суспільства.

У зв'язку з цим потрібно активізувати інвестиції у людину, котрі включають витрати не тільки на освіту, але і на оздоровлення, володіння інформацією, пошук та зміну роботи, виховання дітей та інші вкладення. Слід розробити цілий комплекс заходів, направлених як на підвищення життєвого рівня, так і на підвищення професіоналізму та кваліфікації. Очевидно, що для ліквідації відставання від розвинутих країн світу за рівнем життя населення необхідно підвищити продуктивність суспільної праці, що неможливо без висококваліфікованих кадрів та вирішення проблеми підготовки фахівців. А для цього потрібні інвестиції.

Підсумовуючи, слід підкреслити, що центральною проблемою виходу із кризи та структурної перебудови української економіки нині є активізація інвестиційної сфери, що і визначає сутність відтворювальних процесів.

Сьогодні все більше зростає необхідність зміцнення ролі держави у нормалізації фінансових потоків в економіці шляхом стимулювання припливу інвестицій у матеріальну сферу, яка повинна супроводжуватися реалізацією комплексу засобів по підвищенню ефективності її функціонування.

Слід враховувати світову практику, яка набула досвід впливу держави на інвестиційні процеси шляхом надання субсидій за рахунок бюджету, пільгового кредитування, прискореної амортизації основних фондів, пільгового оподаткування прибутку, що потім інвестується.

Проблемою сьогодення є також створення сприятливих умов для реального перерозподілу власності, її реструктуризації та участі стратегічних інвесторів у цих процесах.

Список літератури:

1. Григоренко Е.Н. Приватизация и ее влияние на рынок рабочей силы и занятость населения // Государственный информационный бюлетень о приватизации. 1997. №2.
2. Правові аспекти приватизації в Україні: у 2-х томах / За заг. ред. Єханурова Ю.І. 1996. Т.2.
3. Государственная собственность в развитых капиталистических странах в 80-е годы: курс на приватизацию и создание смешанных предприятий. М., 1989.
4. Вісник ринкових реформ. 1995. № 11.
5. Поповкин В., Власюк А., Кваснюк В., Шумило И. Украинская экономика в 1995 году // Экономика Украины. 1995. № 8.
6. Яцков В. Проблеми ресурсозбереження // Економіка України. 1994. № 3.

Надійшла до редколегії 18.11.96